

ХАРАКТЕРИСТИКА НА РЕЦИПРОЧНОСТТА НА КОМУНИКАТИВНАТА ИНИЦИАТИВА И ОБРАТНАТА ВРЪЗКА ПРИ ЛИЦА СЪС СЛУХОВИ НАРУШЕНИЯ

Росица Г. Недева

Резюме:

Постановка на проблема:

Един важен въпрос, който трябва да бъде изяснен, е какви трудности срещат лицата със слухови увреждания в своето ежедневие. В голяма степен това означава изследването да бъде насочено към вербалната комуникация и всички нейни характеристики.

Цел на изследването: Целта на настоящото изследване да се изследва способността на деца със слухови нарушения да предприемат комуникативна инициатива и да реагират реципрочно в процеса на вербалната комуникация.

Метод: За нуждите на изследването е създадена рейтингова скала.

Резултати: Установени са статистически значими различия между изследваните групи по отношение на подложението на оценка показатели.

Заключение : Децата със слухови нарушения имат по-слабо изразена комуникативна инициатива в сравнение с децата с типично развитие и техните реакции са невинаги реципрочни на ситуацияите.

Ключови думи: слухови нарушения, комуникативна инициатива, обратна връзка, реципрочност.

A VIEW ON RECIPROCITY OF COMMUNICATION INITIATIVE AND FEEDBACK IN CHILDREN WITH HEARING DISORDERS

Rositca Nedeva

Abstract:

Background:

It is important to be established what kind of difficulties children with hearing disorders encounter in their daily life. Especially such kind of investigations mostly could be oriented to verbal communication and all its characteristics.

Aims: The purpose of the current study is to examine the ability of children with hearing disorders to initiate and to react reciprocally in the process of communication.

Methods: Researching methods includes a specially created rating scale.

Results: There are statistically significant differences between the examined groups referring to these particularities.

Conclusion: Children with hearing disorders have lower communication initiativeness in comparison to children without any disorders and their interactions are not always reciprocal.

KEYWORDS: hearing disorders, deafness, communication initiative, feedback, reciprocity.

Съвсем естествено е, когато търсим възможности да подобрим условията за развитие и стимулацията на когнитивните, езиковите и социалните функции на лицата с увреден слух, да се фокусираме върху комуникацията и проблемите, които тези лица имат в хода на нейното протичане. В този смисъл реципрочността е един много важен показател в това отношение. Реципрочността означава симетрия и хармония в процеса на общуване, правилно овладяване на реда и ритъма на предаване и приемане на съобщения. Реципрочността също предполага солидни опорни точки при взаимодействието, изключва рисковете от недоразумения и неразбиране, защото всяка една реакция получава своята обратна връзка. И това в действителност дава възможност комуникацията да бъде ефективна и дори интензивна. Затова в настоящото изследване фокусът е върху реципрочността на обратната връзка и нейното повлияване от комуникативната инициатива.

Както отбелязва Петков „получавайки информация за промените в средата, ние можем очертаем границите на своята активност“ (Петков 2011:348). Същият автор посочва за

обратната връзка, че тя „е неизчерпаем източник на предпочитана насоченост.“ (Петков 2011:348). Тази предпочитана насоченост обаче възниква благодарение на това, че при обратната връзка винаги е налице реципрочност и тя определя първоначалната насоченост на реакциите. Това важи както за процеса на комуникация, така и за процеса на обучение и самообучение, още повече, че самото обучение също е комуникация. Според И. Буров „От значение за крайния резултат от самообучението са видът и последователността на постъпващите данни в процеса на обучение. Това е резултат от наличието на множество обратни връзки и от това, че всяко текущо състояние на мрежата зависи от предходното. При подбор на последователност от обучаващи параметри, представящи общи или сходни признаци, процесът на обучение се ускорява.“ (Буров 2018:161). Ето защо можем да кажем, че от реципрочността на обратната връзка и комуникативната инициатива зависи обучаемостта и проблеми с реципрочността и комуникативната инициатива означават и наличие на проблеми в обучаемостта.

ПРОГРАМА НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Обект на изследването:

Обект на изследване са спецификите в обмяната на вербални послания при лица с увреден слух.

Предмет на изследването.

Предмет на изследване е връзката между фреквентността на комуникативната инициатива и качеството на обратната връзка при лица с увреден слух.

Контингент на изследване.

Контингент на изследване са 30 ученици, половината от които са увреден слух и съставят експерименталната група, докато останалите 15 са с типично развитие и са контролна група в изследването.

Цел на изследването.

Целта на изследването е да се проследи доколко и по какъв начин слуховите нарушения повлияват реципрочността на интеракциите при деца с увреден слух.

Хипотези на изследването.

Хипотеза 1. Допускаме, че при децата с увреден слух като цяло се наблюдава понижена комуникативна инициатива в сравнение с децата с типично развитие.

Хипотеза 2. Допускаме, че при децата с увреден слух обратната връзка при комуникация изисква участието на медиатори и допълни опори, без които трудно могат да се използват възможностите за развитие на интеракциите.

Изследвани променливи величини.

В изследването са заложили определени величини и показатели, за да могат да бъдат проследени евентуални закономерности и зависимости между тях. Те са обособени в две групи – интервални променливи величини и номинални променливи величини. Формулирани са съобразно целта, обекта и предмета на изследването и са ориентирани към проверката на хипотезите.

Интервални променливи величини.

- Комуникативна инициатива
- Качество на обратната връзка
- Наличие на бариери в процеса на комуникация

Номинални величини

В изследването са заложили номинални величини по два критерия: наличие на слухово нарушение и пол.

Обработка на резултатите.

Обработката на резултатите от изследването е извършена чрез статическа програма SPSS 17. Представена е дескриптивна статистика и проверка на хипотезите ANOVA, както и верификация на съгласуваността и достоверността на изследваните величини чрез изчисляване на алфа на Кронбах.

Методи и материали на изследването:

Използвана е рейтингова скала за нуждите и целта на изследването.

РЕЗУЛТАТИ ОТ ИЗСЛЕДВАНЕТО

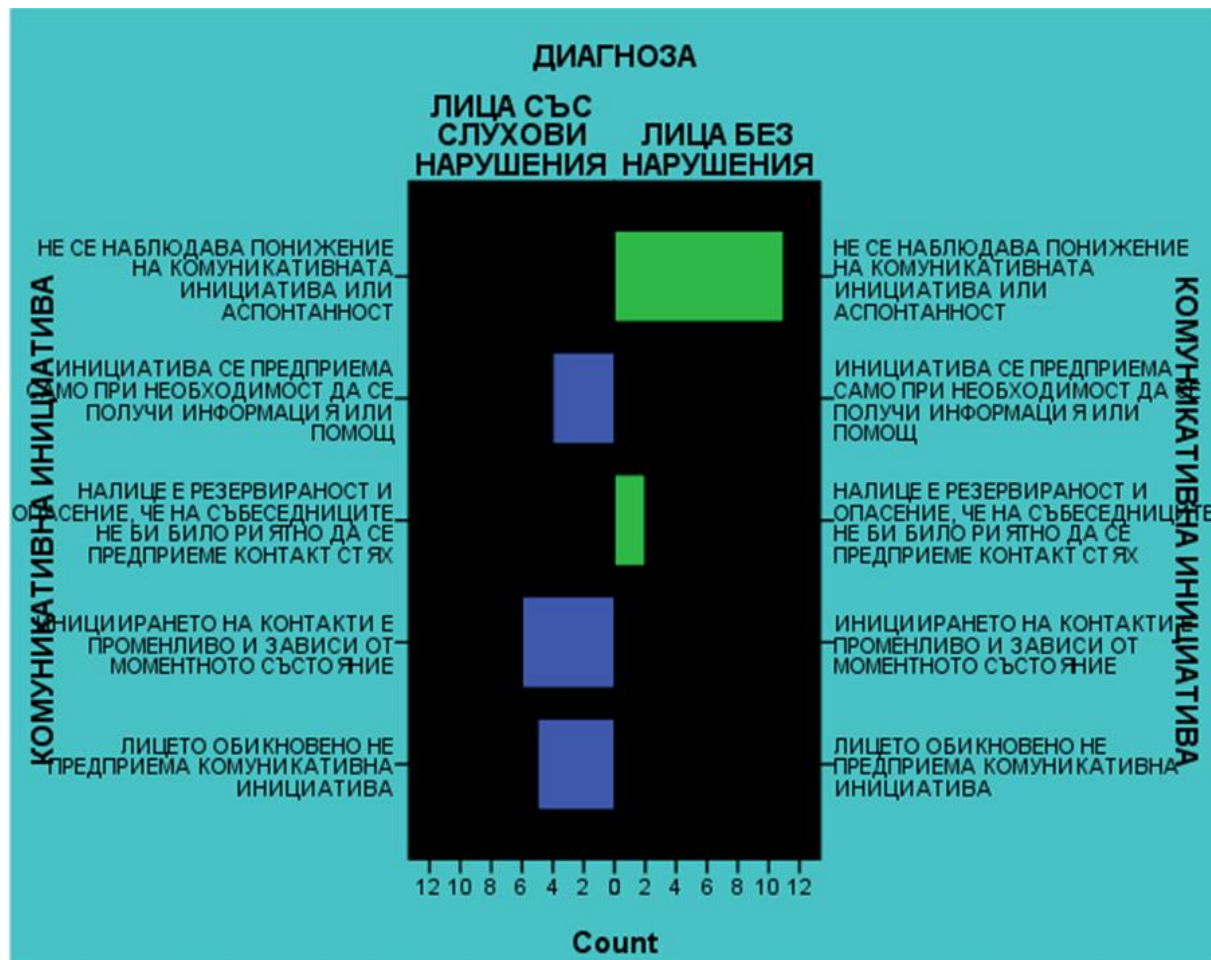
На таблица 1 е представена алфа на Кронбах в резултат на получените данни по показателите и величините, заложи в изследването.

Таблица 1 Алфа на Кронбах на базата на стойностите на четирите показателя от изследването.

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
0,900	4

Стойността на коефициента е 0,900, което е изключително близо до 1 и това показва че са изследвани величини и показатели, между които съществува съгласуваност, както и че е налице валидност на резултатите и откритите закономерности и тенденции.

На фигура 1 е представено съотношение между изследваните групи по показателя *комуникативна инициатива*.

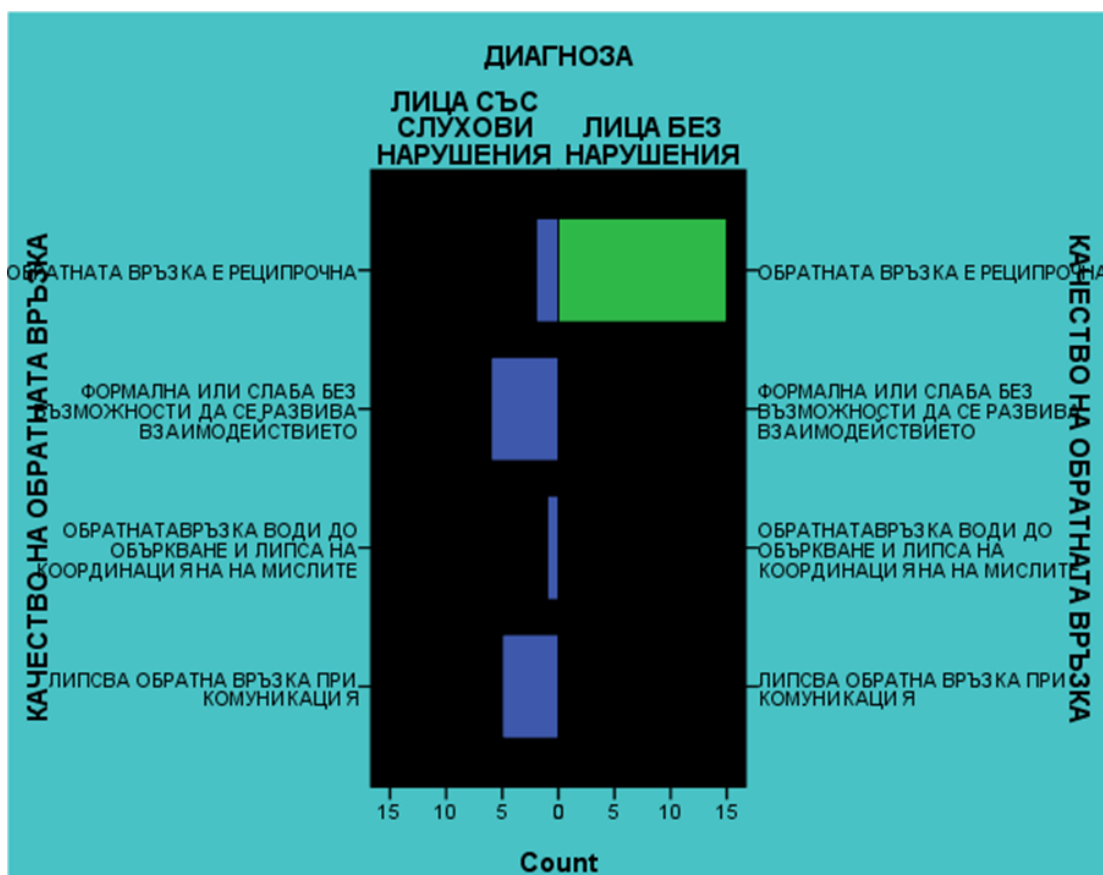

Фигура 1. Съотношение на резултатите от изследваните четири групи лица по отношение на показателя *комуникативна инициатива*.

Таблица 2. Проверка за евентуални статистически значими различия между изследваните групи деца на чрез ANOVA по отношение на показателя *комуникативна инициатива*.

ANOVA					
КОМУНИКАТИВНА ИНИЦИАТИВА					
	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	43,259	1	43,259	41,398	,000
Within Groups	27,169	26	1,045		
Total	70,429	27			

На таблица 2 се вижда, че чрез ANOVA са доказани статистически значими различия между двете групи ($p\text{-value} = 0,000 < 0,05$) по отношение на показателя *комуникативна инициатива*. На фигура 2 е представено съотношение между изследваните групи по показателя *качество на обратната връзка*.

Фигура 2. Съотношение на резултатите от изследваните четири групи лица по отношение на показателя *качество на обратната връзка*.

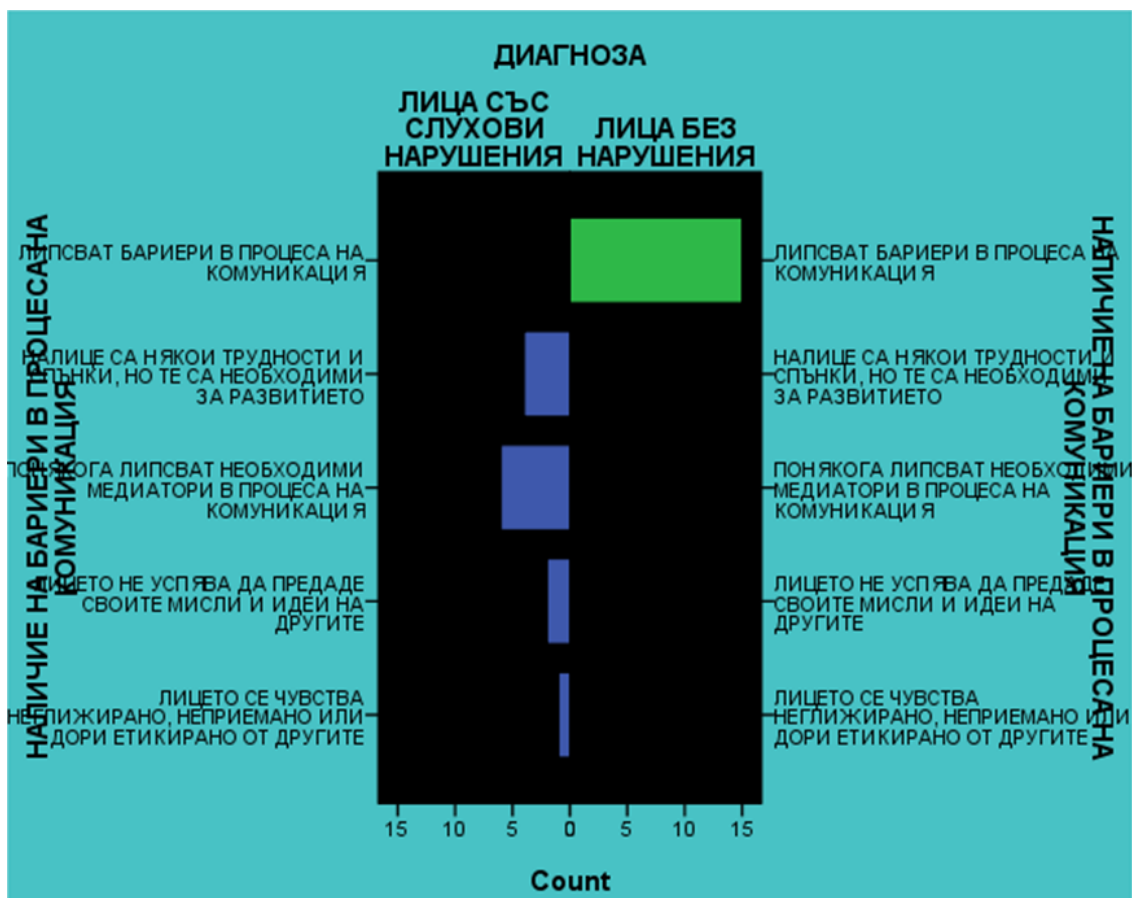
На таблица 3 е представена проверка за евентуални статистически значими различия между експерименталната група деца със слухови нарушения и контролната група от деца с типично развитие по отношение на показателя *качество на обратната връзка*.

Таблица 3. Проверка за евентуални статистически значими различия между изследваните групи деца на чрез ANOVA по отношение на показателя *качество на обратната връзка*.

ANOVA					
КАЧЕСТВО НА ОБРАТНАТА ВРЪЗКА					
	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	19,544	1	19,544	30,655	,000
Within Groups	17,214	27	,638		
Total	36,759	28			

На таблица 3 се вижда, че чрез ANOVA са доказани статистически значими различия между двете групи ($p\text{-value} = 0,000 < 0,05$) по отношение на показателя *качество на обратната връзка*.

На фигура 3 е представено съотношение между изследваните групи по показателя *наличие на бариери в процеса на комуникации*.

Фигура 3. Съотношение на резултатите от изследваните четири групи лица по отношение на показателя *наличие на бариери в процеса на комуникации*.

На таблица 4 е представена проверка за евентуални статистически значими различия между експерименталната група деца със слухови нарушения и контролната група от деца с типично развитие по отношение на показателя **наличие на бариери в процеса на комуникации**.

Таблица 4. Проверка за евентуални статистически значими различия между изследваните групи деца чрез ANOVA по отношение на показателя наличие на бариери в процеса на комуникации.

ANOVA					
НАЛИЧИЕ НА БАРИЕРИ В ПРОЦЕСА НА КОМУНИКАЦИЯ					
	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	27,857	1	27,857	72,429	,000
Within Groups	10,000	26	,385		
Total	37,857	27			

На таблица 4 се вижда, че чрез ANOVA са доказани статистически значими различия между двете групи ($p\text{-value} = 0,000 < 0,05$) по отношение на показателя **наличие на бариери в процеса на комуникации**.

Резултатите от изследването потвърждават формулираните хипотези, а именно, че при децата с увреден слух като цяло се наблюдава понижена комуникативна инициатива в сравнение с децата с типично развитие, както и че обратната връзка при деца с увреден слух изисква участието на медиатори и допълни опори, без които трудно могат да се използват възможностите за развитие на интеракциите.

Литература:

1. Буров, Ив. (2018). Въведение в невро-педагогическите основи на използване на съвременните информационни и компютърни технологии в обучението. Университетско издателство „Константин Преславски“
2. Brice, P.J., Strauss, G., 2016. Deaf adolescents in a hearing world: a review of factors affecting psychosocial adaptation. *Adolesc. Health Med. Therapeut.* 7, 67.
3. Capelli, M., Daniels, T., Durieux-Smith, A., McGrath, P.J., Neuss, D., 1995. Social development of children with hearing impairments who are intergrated into general education classroom. *Volta. Rev.* 97, 197–208.
4. Goyal, Sakshi & Sharma, Ishita & Sharma, Shanu. Sign Language Recognition System for Deaf and Dumb People. *International Journal of Engineering Research and Technology.* 2013 April; 2(4).
5. Marschark, M., Hauser, P.C. (Eds.), 2008. *Deaf Cognition: Foundations and Outcomes.* Oxford University Press.
6. Petkov, Pl. (2011). Some views on mechanisms of language application and its reference to particular disorders of children with developmental dysphasia. Сборник научни трудове от национална конференция с международно участие „40 години Шуменски университет 1971 – 2011.“ Университетско издателство „Епископ Константин Преславски“
7. Zazove, P., Meador, H.E., Aikens, J.E., Nease, D.E., Gorenflo, D.W., 2006. Assessment of depressive symptoms in deaf persons. *J. Am. Board Fam. Med.* 19 (2), 141–147.

Росица Недева –
докторант към катедра „Социална и специална педагогика,
Педагогически факултет,
Шуменски университет „Епископ Константин Преславски
r.nedeva@shu.bg